

## Spis treści

|                                                                                                                                            |            |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| Wstęp .....                                                                                                                                | 9          |
| <b>Rozdział I. Nieprzystosowanie społeczne dzieci i młodzieży .....</b>                                                                    | <b>13</b>  |
| 1.1. Adaptacja społeczna – kryteria przystosowania społecznego i dojrzałości psychospołecznej .....                                        | 13         |
| 1.2. Nieprzystosowanie społeczne i jego miejsce w naukach społecznych .....                                                                | 20         |
| 1.3. Fenomen nieprzystosowania społecznego .....                                                                                           | 24         |
| 1.4. Koncepcja nieprzystosowania społecznego oraz propozycja diagnozowania zjawiska w interpretacji L. Pytki .....                         | 37         |
| 1.5. Czynniki i mechanizmy zwiększające ryzyko nieprzystosowania społecznego dzieci i młodzieży .....                                      | 41         |
| <b>Rozdział II. Sytuacja psychopedagogiczna dzieci wychowujących się w rodzinach czasowo niepełnych z powodu migracji zarobkowej .....</b> | <b>55</b>  |
| 2.1. Dynamika procesów migracyjnych w kontekście przemian społeczno-gospodarczych .....                                                    | 56         |
| 2.2. Zmiany w strukturze i funkcjonowaniu współczesnych rodzin .....                                                                       | 62         |
| 2.3. Rodziny migrujące jako kategoria rodzin niepełnych czasowo .....                                                                      | 66         |
| 2.4. Brak ojca lub matki w świetle badań psychologiczno-pedagogicznych .....                                                               | 69         |
| 2.5. Realizacja funkcji opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach niepełnych czasowo .....                                                      | 77         |
| 2.6. Ryzyko nieprzystosowania społecznego dzieci z rodzin niepełnych czasowo z powodu migracji zarobkowej .....                            | 85         |
| <b>Rozdział III. Podstawy metodologiczne badań własnych .....</b>                                                                          | <b>93</b>  |
| 3.1. Przedmiot, strategia i cel badań .....                                                                                                | 93         |
| 3.2. Problemy i hipotezy badawcze .....                                                                                                    | 95         |
| 3.3. Operacjonalizacja zmiennych .....                                                                                                     | 97         |
| 3.4. Metoda, techniki i narzędzia badawcze .....                                                                                           | 99         |
| 3.5. Teren, dobór próby i organizacja badań .....                                                                                          | 104        |
| <b>Rozdział IV. Społeczne funkcjonowanie dzieci w warunkach migracji zarobkowej jednego z rodziców .....</b>                               | <b>115</b> |
| 4.1. Funkcjonowanie dzieci z rodzin migracyjnych w roli ucznia .....                                                                       | 116        |
| 4.1.1. Obraz nieprzystosowania szkolnego dzieci z rodzin migracyjnych .....                                                                | 118        |

|                                                                                              |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 4.1.2. Czynniki biopsychiczne i socjokulturowe występujące w życiu dziecka . . . . .         | 124 |
| 4.1.3. Czynniki rodzinne występujące w życiu dziecka . . . . .                               | 127 |
| Wnioski . . . . .                                                                            | 135 |
| 4.2. Zachowania antyspołeczne dzieci z rodzin migracyjnych . . . . .                         | 136 |
| 4.2.1. Nasilenie zachowań antyspołecznych wśród dzieci z rodzin migracyjnych . . . . .       | 137 |
| 4.2.2. Czynniki biopsychiczne i socjokulturowe występujące w życiu badanych . . . . .        | 141 |
| 4.2.3. Czynniki rodzinne obecne w życiu badanych . . . . .                                   | 143 |
| Wnioski . . . . .                                                                            | 149 |
| 4.3. Funkcjonowanie dzieci z rodzin migracyjnych w roli członka grupy rówieśniczej . . . . . | 150 |
| 4.3.1. Nieprzystosowanie rówieśnicze dzieci z rodzin migracyjnych . . . . .                  | 151 |
| 4.3.2. Czynniki biopsychiczne i socjokulturowe obecne w życiu badanych . . . . .             | 154 |
| 4.3.3. Czynniki rodzinne występujące w życiu badanych . . . . .                              | 156 |
| Wnioski . . . . .                                                                            | 161 |
| 4.4. Funkcjonowanie dzieci z rodzin migracyjnych w roli dziecka w rodzinie . . . . .         | 162 |
| 4.4.1. Nieprzystosowanie rodzinne dzieci z rodzin migracyjnych . . . . .                     | 162 |
| 4.4.2. Czynniki biopsychiczne i socjokulturowe obecne w życiu badanych . . . . .             | 167 |
| 4.4.3. Czynniki rodzinne występujące w życiu badanych . . . . .                              | 168 |
| Wnioski . . . . .                                                                            | 173 |

## **Rozdział V. Sytuacja rodzinna dzieci nieprzystosowanych społecznie**

|                                                                                                                     |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>– analiza indywidualnych przypadków . . . . .</b>                                                                | <b>175</b> |
| 5.1. Sytuacja socjoekonomiczna i kulturowa rodzin czasowo niepełnych z powodu migracji zarobkowej . . . . .         | 176        |
| 5.1.1. Obraz migracji . . . . .                                                                                     | 176        |
| 5.1.2. Struktura i warunki materialno-bytowe rodzin migracyjnych . . . . .                                          | 183        |
| 5.1.3. Historie życia rodzin migracyjnych i kontakty ze środowiskiem lokalnym . . . . .                             | 191        |
| 5.2. Atmosfera życia rodzinnego w kontekście uwikłania w proces migracji zarobkowej z perspektywy dziecka . . . . . | 199        |
| 5.2.1. Klimat emocjonalny i więź rodzinna . . . . .                                                                 | 199        |
| 5.2.2. Czas wolny spędzany z rodziną . . . . .                                                                      | 203        |
| 5.2.3. Orientacja intelektualno-kulturalna . . . . .                                                                | 208        |
| 5.3. Relacje pomiędzy rodzicami rozłączonymi na skutek migracji zarobkowej . . . . .                                | 211        |
| 5.3.1. Stosunki emocjonalne panujące między rodzicami . . . . .                                                     | 211        |
| 5.3.2. Konflikty pomiędzy rodzicami rozłączonymi na skutek migracji zarobkowej . . . . .                            | 220        |
| 5.3.3. Komunikacja pomiędzy rodzicami rozłączonymi na skutek migracji zarobkowej . . . . .                          | 224        |

|                                                                                                                                          |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 5.4. Sytuacja opiekuńczo-wychowawcza .....                                                                                               | 232 |
| 5.4.1. Wymagania wobec dzieci i ich kontrola w rodzinach migracyjnych .....                                                              | 233 |
| 5.4.2. Trudności wychowawcze występujące w rodzinach migracyjnych .....                                                                  | 240 |
| 5.4.3. Postawy dziecka wobec czasowej niepełności rodziny z powodu migracji zarobkowej jednego z rodziców .....                          | 244 |
| 5.5. Modele funkcjonowania rodzin czasowo niepełnych z powodu migracji zarobkowej jednego z rodziców .....                               | 250 |
| 5.5.1. Migracja zarobkowa jako przyczyna ujawnienia konfliktów (przykład Moniki) .....                                                   | 250 |
| 5.5.2. Migracja zarobkowa jako uniknięcie konfrontacji z problemami rodzinnymi (przykład Konrada) .....                                  | 252 |
| 5.5.3. Migracja zarobkowa jako czynnik sankcjonujący rozpad rodziny (przykład Mikołaja) .....                                            | 253 |
| 5.5.4. Migracja zarobkowa jako przyczyna wystąpienia problemów rodzinnych (przykład Michała) .....                                       | 255 |
| 5.5.5. Migracja zarobkowa jako czynnik inicjujący nieakceptowane zmiany (przykład Pamelii) .....                                         | 256 |
| 5.5.6. Migracja zarobkowa jako dominujący czynnik określający zasady funkcjonowania rodziny (przykład Anety) .....                       | 258 |
| 5.5.7. Migracja zarobkowa jako czynnik poprawiający funkcjonowanie rodziny niewydolnej opiekuńczo i wychowawczo (przykład Pauliny) ..... | 259 |
| Zakończenie .....                                                                                                                        | 261 |
| Aneks .....                                                                                                                              | 273 |
| Spis tabel .....                                                                                                                         | 279 |
| Spis rysunków .....                                                                                                                      | 282 |
| Bibliografia .....                                                                                                                       | 285 |